

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра публічного та приватного права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання
спеціальності 081 «Право» другого (магістерського) рівня

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри публічного та
приватного права
Протокол № 1 від 11 січня 2024 р.

Чернігів 2024

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 081 «Право» другого (магістерського) рівня / Укл.: А. Г. Барабаш. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024. 52 с.

УКЛАДАЧ:

БАРАБАШ АЛЛА ГРИГОРІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ВИПУСК:

ШПОМЕР АЛЛА ІВАНІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТ:

ЛИТВИНЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА, завідувачка кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ».....	6
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Правове регулювання земельної реформи».....	6
1.2 Структура навчальної дисципліни.....	9
1.3 Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Правове регулювання земельної реформи».....	11
2 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	14
Семінарське заняття 1. Земельна реформа як предмет правового регулювання	14
Семінарське заняття 2. Земельні реформи в Україні (історико-правові аспекти).....	17
Семінарське заняття 3. Етапи правового регулювання сучасної земельної реформи.....	19
Семінарське заняття 4. Приватизація земель як напрямок земельної реформи	24
Семінарське заняття 5. Паювання земель як напрямок земельної реформи.....	29
Семінарське заняття 6. Правове регулювання ринку землі в Україні.....	33
Семінарське заняття 7. Реформування категорій земель. Види використання земель окремої категорії.....	39
Семінарське заняття 8. Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу.....	43
3 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	49
4 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	52

ПЕРЕДМОВА

Земельна реформа має важливе значення, адже вона є необхідною умовою розвитку економічних відносин, ефективного використання земельних ресурсів. У курсі «Правове регулювання земельної реформи» приділяється увага як історико-правовим аспектам земельних реформ в Україні, так і сучасним проблемам правового забезпечення реформування земельних відносин. Зокрема, вивчається правове забезпечення секуляризаційної реформи в Україні, реформи Кисельова 1837 р., Селянської реформи 1861 р., Столипінської реформи 1905 р., земельної реформи після Жовтневого перевороту 1917-1918 рр. В процесі вивчення сучасного реформування земельних відносин пропонуються теми про приватизацію землі, паювання земель, цивільний обіг земельних ділянок, мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення, реформування категорій земель, гармонізацію земельного законодавства України з земельним законодавством ЄС.

Мета викладання дисципліни – це оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями про особливості правового забезпечення реформування земельних відносин, земельні права особи на сучасному етапі розвитку земельних відносин.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення «Правового регулювання земельної реформи»:

Здобувач вищої освіти повинен набути необхідні знання та навички, щоб мати:

1) загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 10. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

2) спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК 10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК 13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

Здобувач вищої освіти повинен набути необхідні знання та навички, щоб уміти застосовувати програмні результати навчання:

РН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання;

РН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних,

цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження;

РН 8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності;

РН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

Навчальний план передбачає вивчення «Правового регулювання земельної реформи» у наступних формах: лекції, семінарські заняття, самостійні заняття, індивідуальна робота.

На лекційні заняття виноситься 1/3 матеріалу, який пропонується до вивчення. Лекційні заняття системно охоплюють увесь курс, допомагають здобувачам вищої освіти усвідомити та засвоїти основні положення нормативних актів у сфері регулювання земельної реформи.

Семінарські заняття проводяться як згідно з питаннями, які розглядалися під час лекційних занять, так і за питаннями, які пропонувалися здобувачам вищої освіти для самостійного вивчення. Проведення семінарських занять має за мету навчити майбутніх фахівців правильно і свідомо застосовувати набуті знання та чинні правові норми при вирішенні конкретних справ, що виникають у процесі регулювання відносин земельної реформи.

Самостійна робота планується як форма навчання, що має на меті засвоєння матеріалу, передбаченого навчальною програмою, але не охопленого лекційними заняттями. У процесі самостійного опрацювання теми здобувач вищої освіти повинен вивчити відповідний матеріал за підручником, а також використовуючи спеціальну літературу, рекомендовану програмою і викладачем; знайти і проаналізувати законодавчі та інші нормативні акти з даної теми.

Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти полягає у підготовці ними контрольної роботи та участі у науковій конференції (особиста участь або публікація тез доповіді). Індивідуальна робота має за мету опрацювання відповідної теми за нормативними актами, науковими монографіями, періодичними виданнями, де висвітлюються теоретичні проблеми правового регулювання земельної реформи та практика їх вирішення. Важливе значення при індивідуальній підготовці до занять має ознайомлення з практикою.

До переліків нормативних актів і літератури вміщені чинні закони та підзаконні нормативні акти із зазначенням, як правило, офіційного видання, де вони вперше надруковані. При користуванні вказаними нормативними джерелами треба враховувати, що за час дії до переважної більшості з них вносилися зміни і доповнення. Тому необхідно намагатися відшукувати останні редакції цих нормативних актів і використовувати саме їх. При цьому найзручніше користуватися офіційними веб-сайтами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України.

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ»

1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Правове регулювання земельної реформи»

Змістовий модуль 1. Земельна реформа як предмет правового регулювання. Земельні реформи в історії України

Тема 1. Земельна реформа як предмет правового регулювання

Земля як об'єкт земельних правовідносин та об'єкт земельної реформи. Земельна реформа як реформування відносин власності на землю. Земельна реформа як складова аграрної реформи. Земельна реформа і реформування у галузі охорони навколишнього природного середовища. Передумови сучасної земельної реформи. Завдання сучасної земельної реформи. Методи правового регулювання сучасної земельної реформи. Правове регулювання земельної реформи як один із інститутів земельного права.

Тема 2. Земельні реформи в Україні (історико-правові аспекти)

Розвиток та утвердження звичаєвого права як основного регулятора земельних правовідносин Київської Русі (IX-XIV ст.). Кодифікація земельного законодавства на території України (XV- XVII ст.). Секуляризаційна реформа в Україні (друга половина XVIII ст.). Реформа Кисельова 1837 року. Селянська реформа 1861 року. Столипінська реформа 1905 року. Земельна реформа після Жовтневого перевороту (1917-1918 рр). Закон про землю в УНР від 8 січня 1919 року. Постанова ВЦВК «Про соціалістичний землеустрій та про заходи переходу до соціалістичного землеробства» від 14 лютого 1919 року та її роль в реформуванні земельних відносин. Правове регулювання реформування земельних відносин в період 1920-1925 рр. (обов'язково про період НЕПу). Земельний кодекс УСРР (1922 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин. Правове регулювання реформування земельних відносин в період 1925-1930 рр. (після періоду НЕПу). Реформування земельних правовідносин в період колективізації села (1930-1937 рр). Законодавство про земельні ділянки громадян (1939-1968 рр). Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю (1968 р.) та їх роль в реформуванні земельних відносин. Земельний кодекс УРСР (1970 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про оренду (1989 р.). Земельний кодекс УРСР (1990 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин.

Змістовий модуль 2. Правовідносини у сфері земельної реформи

Тема 3. Етапи правового регулювання сучасної земельної реформи

I етап земельної реформи. Завдання земельної реформи згідно Постанови Верховної Ради України «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року. Три форми власності на землю згідно Закону України «Про форми власності на

землю» від 30 січня 1992 року. Початок реформування колективної форми власності на землю.

II етап земельної реформи. Реформування земель колективної власності сільськогосподарського призначення згідно Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 року. Виділення земельних ділянок в натурі (на місцевості), як результат паювання земель колективної власності.

III етап земельної реформи. Правові засади земельної реформи згідно Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 року. Розробка законодавчих актів згідно з Прикінцевими положеннями Земельного кодексу України. Правові засади розмежування земель державної та комунальної власності.

IV етап земельної реформи. Прийняття Закону України «Про Державний земельний кадастр» від 7 липня 2011 року та його значення для земельної реформи. План дій з проведення земельної реформи та створення прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 року. Скасування мораторію на обіг земель сільськогосподарського призначення згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року.

Тема 4. Земельні приватизаційні відносини (Приватизація земель як напрямок земельної реформи)

Поняття приватизації землі. Приватизація земель як напрямок земельної реформи). Роль Декрету Кабінету Міністрів «Про приватизацію земельних ділянок» від 26 грудня 1992 року в реформуванні земельних правовідносин. Передача земельних ділянок у власність (приватизація) громадян України із земель запасу. Передача земельних ділянок у власність (приватизація) громадян України, якщо раніше такі ділянки були надані їм у користування. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами.

Тема 5. Правове регулювання паювання земель (Паювання земель як напрямок земельної реформи)

Поняття паювання земель. Поняття земельного паю. Паювання земель як напрямок земельної реформи. Роль указів Президента України від 14 листопада 1994 р. «Про невідкладні заходи прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» та від 8 серпня 1995 р. «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» в реформуванні земельних правовідносин. Роль Указу Президента України від 3 грудня 1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» в реформуванні земельних правовідносин. Роль Закону України від 5 червня 2003 р. «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних часток (паїв)» в реформуванні земельних правовідносин.

Змістовий модуль 3. Ринок землі. Реформування відносин землекористування

Тема 6. Правове регулювання ринку землі в Україні

Земельна ділянка як об'єкт права власності. Поняття ринку землі. Правове регулювання договору купівлі-продажу земельної ділянки. Правове регулювання договорів дарування, міни земельної ділянки. (Сучасний період)

Правове регулювання іпотеки (передача в заставу земельних ділянок, сучасний період). Правове регулювання мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва. Скасування мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва. Правове регулювання набуття у власність земель сільськогосподарського призначення іноземцями: чинне законодавство та перспективи.

Тема 7. Реформування категорій земель

Поняття категорії земель. Поняття цільового призначення земель. Види використання земель окремої категорії. Види використання земель сільськогосподарського призначення. Види використання земель житлової забудови. Види використання земель громадської забудови. Види використання земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Види використання земель оздоровчого призначення. Види використання земель рекреаційного призначення. Види використання земель історико-культурного призначення. Види використання земель лісогосподарського призначення. Види використання земель водного фонду. Види використання земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення. Категорії земель в Земельному кодексі УСРР 1922 р.. Категорії земель в Земельному кодексі УРСР 1970 р.. Категорії земель в Земельному кодексі УРСР 1991 р.. Категорії земель в Земельному кодексі України 2001 р.

Тема 8. Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу

Поняття гармонізації законодавства України з законодавством ЄС. Поняття адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Поняття апроксимації законодавства України до законодавства ЄС. Введення до законодавства України правових інститутів оренди землі, фермерського господарства, права приватної власності на землю, як основоположних інститутів законодавства країн ЄС. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затверджена Законом України від 18.09.2004 р.: охорона довкілля та сільське господарство.

Поняття охорони земель. Збереження земель як складова охорони земель. Відтворення земель як складова охорони земель. Поліпшення земель як складова охорони земель.

Правове забезпечення раціонального землекористування. Правовий захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб. Правовий захист земель від ерозії, селів,

підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення. Правовий захист земель від забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів. Збереження природних водно-болотних угідь. Попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів. Консервація деградованих і малопродуктивних угідь.

Адаптація правового регулювання по наданню державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам. Забезпечення введення в економічний обіг земель сільськогосподарського призначення й розвиток іпотечного кредитування. Стандартизація й сертифікація сільськогосподарської продукції. Приведення у відповідність зі стандартами Європейського Союзу законодавства про компанії

Формування в Україні єдиної системи державної реєстрації прав на землю.

1.2 Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1.21 – Розподіл обсягу годин за темами для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Земельна реформа як предмет правового регулювання. Земельні реформи в історії України					
1.	Земельна реформа як предмет правового регулювання	15	2	2	11
2.	Земельні реформи в Україні (історико-правові аспекти)	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 1		30	4	4	22
Змістовий модуль 2. Правовідносини у сфері земельної реформи					
3.	Етапи правового регулювання сучасної земельної реформи	10	2	2	6
4.	Земельні приватизаційні відносини (Приватизація земель як напрямок земельної реформи)	10	2	2	6
5.	Правове регулювання паювання земель (Паювання земель як напрямок земельної реформи)	10	2	2	6
Разом за змістовим модулем 2		30	6	6	18

1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 3. Ринок землі. Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу					
6.	Правове регулювання ринку землі в Україні	10	2	2	6
7.	Реформування категорій земель. Види використання земель окремої категорії	10	2	2	6
8.	Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу	10	2	-	8
Разом за змістовим модулем 3		30	6	4	20
Усього годин за дисципліну		90	16	14	60

Таблиця 1.22 – Розподіл обсягу годин за темами для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для заочної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Земельна реформа як предмет правового регулювання. Земельні реформи в історії України					
1.	Земельна реформа як предмет правового регулювання	15	2	2	11
2.	Земельні реформи в Україні (історико-правові аспекти)	15	-	-	15
Разом за змістовим модулем 1		30	2	2	26
Змістовий модуль 2. Правовідносини у сфері земельної реформи					
3.	Етапи правового регулювання сучасної земельної реформи	10	2	2	6
4.	Земельні приватизаційні відносини (Приватизація земель як напрямок земельної реформи)	10	1	1	8
5.	Правове регулювання паювання земель (Паювання земель як напрямок земельної реформи)	10	1	1	8
Разом за змістовим модулем 2		30	4	4	22
Змістовий модуль 3. Ринок землі. Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу					
6.	Правове регулювання ринку землі в Україні	10	2	2	6
7.	Реформування категорій земель. Види використання земель окремої категорії	10	-	-	10

1	2	3	4	5	6
8.	Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу	10	-	-	10
	Разом за змістовим модулем 3	30	2	2	26
	Усього годин за дисципліну	90	8	8	74

1.3 Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Правове регулювання земельної реформи»

Поточний контроль та підсумковий семестровий контроль розраховується як сумарна кількість рейтингових балів. Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти за вивчення навчальної дисципліни, складає 100 балів. За результатами поточного контролю здобувач вищої освіти може отримати максимально 60 балів, за результатами підсумкового семестрового контролю – максимально 40 балів. Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні питань на семінарських заняттях. Критеріями оцінювання знань при поточному контролі є успішність засвоєння знань та набутих навичок на лекціях та семінарських заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача вищої освіти засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на заняттях, рівень знань за результатами опитування на заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

Проміжний контроль має на меті оцінку результатів знань здобувачів вищої освіти після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни. Цей вид контролю може бути проведений у формі контрольної роботи, тестів, і оцінений відповідною сумою балів. Результати поточного та проміжного контролю реєструються в журналі викладача.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача вищої освіти. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді диференційованого заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Здобувачі вищої освіти, які повністю виконали навчальний план і за результатами поточного контролю отримали 60 балів, можуть не складати залік і залишити набрану кількість балів, як підсумкову оцінку. У випадку, якщо здобувач вищої освіти хоче підвищити оцінку, отриману за балами, набраними протягом семестру, він складає залік.

За результатами семестру в залікову відомість виставляються оцінки поточного контролю, до яких дораховується сума балів, набраних за результатами диференційованого заліку. Під час заліку здобувачу вищої освіти

пропонуються три теоретичні питання (по 13 балів за кожне з них). Питання для заліку знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Набрана кількість балів переводиться у семестрову оцінку відповідно до шкали оцінювання (національна та ECTS). Усі колізії, пов'язані із отриманням семестрової оцінки, вирішуються відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка».

Пояснення окремих методів поточного та підсумкового контролю.

Робота на семінарському занятті.

Усне опитування – включає в себе опитування здобувача вищої освіти за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших здобувачів вищої освіти, запитання здобувача вищої освіти до інших здобувачів вищої освіти, відповідь на питання для повторення (з тем, що були вивчені раніше).

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово під час семінару. Викладач викликає декілька здобувачів вищої освіти та пропонує їм для вирішення задачі, які здобувач вищої освіти повинен вирішити самостійно в письмовому вигляді, аргументуючи відповідь посиланням на нормативний акт. Для цього необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати її правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

Письмове опитування може проводитися на семінарському занятті (10-15 хвилин). Викликаються декілька здобувачів, які повинні дати відповіді на запитання, запропоновані викладачем на його розсуд. Питання обираються в межах теми, що запропонована на дане заняття. Метою проведення письмового опитування є перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти до семінарського заняття; вміння змістовно та коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи письмову відповідь, викладач керується такими критеріями як правильність, повнота, чіткість, лаконічність відповіді, логіка і аргументованість викладення думок.

Контрольна робота або тестування з метою перевірки вивчення теми.

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить письмові роботи або тестування за результатами вивчення теми. Письмова контрольна робота може включати теоретичні питання та/або практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля.

Індивідуальна робота здобувача вищої освіти полягає у написанні контрольної роботи та участі у науковій конференції (особиста участь або публікація тез доповіді). Перелік варіантів контрольної роботи розміщується викладачем в системі дистанційного навчання Moodle. Контрольні роботи оформлюються здобувачами вищої освіти в електронному вигляді з подальшим розміщенням у системі Moodle. Оцінювання, коментування викладачем контрольної роботи також відбувається в цій системі. Основні вимоги до написання контрольної роботи наступні: обсяг робіт - орієнтовно 8-11 сторінок, текст викладається з інтервалом 1,5 шрифтом Times New Roman кеглем 14, обов'язково наводиться список використаних джерел (міжнародні нормативні акти, нормативні акти України, підручники, наукові статті, коментарі до законів тощо). Підготовка контрольних робіт передбачає опрацювання наукової літератури, орієнтовний перелік якої наводиться в методичних рекомендаціях, та судової практики за відповідними темами (за наявності). В контрольній роботі висвітлюються наукові позиції за заданою темою, відповідна судова практика та їх аналіз. Контрольна робота має бути актуальною на момент подання її на перевірку, розкривати актуальний стан правового регулювання відповідних суспільних відносин. Наукова література, яка використовується здобувачем вищої освіти, повинна бути датована, принаймні в більшості, останніми п'ятьма роками.

Тези доповіді на наукову конференцію. Обрати тему тез доповіді для публікації на науковій конференції здобувач вищої освіти може як самостійно, так і після консультації з науковим керівником. Перед затвердженням теми наукової публікації, здобувач вищої освіти повинен провести аналіз її актуальності. Це можна зробити за допомогою вивчення літератури, найбільш цитованих статей, монографій. Тема доповіді обов'язково затверджується у наукового керівника (викладача). Після затвердження теми, здобувач вищої освіти може самостійно працювати над обраною темою або працювати у співавторстві з науковим керівником. Якщо здобувач вищої освіти самостійно працював над тезами, перед поданням рукопису на публікацію, необхідно відправити його на перевірку науковому керівнику.

Особливістю обрання теми тез наукової доповіді по «Правовому регулюванню земельної реформи» є можливість дослідження як правового регулювання сучасної земельної реформи, так і аналіз генези правового регулювання земельних відносин в Україні в певні історичні періоди.

Текст тез доповіді бажано структурувати наступним чином: актуальність теми, мета дослідження, виклад основного матеріалу, висновки, список використаних джерел.

Здобувач вищої освіти може брати участь у науковій конференції, яка проводиться у будь-якому форматі: очна, заочна або інтернет-конференція. З точки зору рівня конференції, здобувач може обирати міжнародну, національну конференцію або конференцію регіонального рівня.

2 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Семінарське заняття 1. Земельна реформа як предмет правового регулювання

Теоретичні питання

1. Поняття земельної реформи.
2. Земля як об'єкт земельних правовідносин та об'єкт земельної реформи.
3. Передумови сучасної земельної реформи.
4. Земельна реформа як реформування відносин власності на землю.

Контрольні запитання і завдання

1. Яке завдання земельної реформи було проголошене в Постанові Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року?
2. На які органи покладалося здійснення земельної реформи в Постанові Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року?
3. Які ознаки землі слід враховувати при проведенні земельної реформи?
4. Яке значення для реформування земельних правовідносин мав Закон України «Про форми власності на землю» від 30 січня 1992 року? Чи діє цей Закон зараз?
5. Яке значення для реформування земельних правовідносин мав Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 року? Чи діє цей Закон зараз?
6. Яке значення для реформування земельних правовідносин мав Закон України «Про плату за землю» від 3 липня 1992 року? Чи діє цей Закон зараз?

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Поняття «землі» як: об'єкта права власності Українського народу; об'єкта права власності громадян, юридичних осіб і держави; об'єкта права територіальної громади; об'єкта особливої охорони з боку держави (національне багатство). Відтворення конституційної моделі права власності Українського народу в Цивільному кодексі України від 16.01.2003 р. Значення Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. для реформування земельних відносин.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

4. Про форми власності на землю: Закон України від 30.01.1992 р. № 2073-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №18. Ст. 225.

5. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14.02.1992 р. № 2114-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №20. Ст. 272.

6. Про плату за землю : Закон України від 03.07.1992 р. № 2535-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №38. Ст. 560.

7. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №51. Ст. 553.

8. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 350.

9. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 05.06.2003 р. №899-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 314.

10. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.

11. Про земельну реформу : Постанова Верховної Ради УРСР від 18.12.1990 р. №563-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 10. Ст. 100.

12. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

13. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. № 6. Ст. 22.

14. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: Роз'яснення Президії Вищ. арбітраж. суду України від 27.06.2001 р. № 02-05/744. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 4. 92 с.

Основна та додаткова література

1. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О.Г. Боднарчук, К.М. Васьківська, А.П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

2. Гиренко І.В. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 688 с.

3. Правдюк В.М. Поділ земель за цільовим призначенням за законодавством України : монографія / В.М. Правдюк. Київ : Алерта, 2018. 204 с.

4. Textbook on Land Law. Judith Anne Mackenzie, Mary Phillips / Oxford. Oxford University Press, 2012. 611 p.

5. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулинич / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко,

Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.

6. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : Монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2006. 185 с.

7. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І.І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

8. Гиренко І.В. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 688 с.

9. Гусаров С.М. Земельна реформа в Україні: світоглядно-історичний аспект. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac23a50d-ebef-4846-ae54-38c70bdd5a57/content>

10. Мірошніченко А.М. Земельне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закладів / А.М. Мірошніченко. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2013. 512 с.

11. Костяшкін І.О. Правове забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні: монографія / І. О. Костяшкін. Хмельницький: Вид-во Хмельниц. ун-ту упр. та права, 2016. 429 с.

12. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П.Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.

13. Кулинич П.Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Логос, 2011. 688 с.

14. Літошенко О.С., Удовенко І.О., Шемякін М.В. Перспективи впровадження земельної реформи в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Випуск 1(48). С. 46-50.

15. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.

16. Сидор В.Д. Земельне законодавство України: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / В.Д. Сидор. Київ: Юрид. думка, 2011. 312 с.

17. Теоретичні засади зонування земель в Україні : монографія / О.С. Дорош, Н.В. Ісаченко, А.Г. Мартин та ін. Київ : МВЦ «Медінформ», 2011. 182 с.

18. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М. В. Шульга, С. В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.

19. Хомінець С.В. Правове забезпечення підвищення родючості ґрунтів: монографія / С.В. Хомінець. Харків: Фінарт, 2015. 169 с.

20. Федчишин Д.В. Правове забезпечення використання та охорони земель громадської забудови: монографія / Д.В. Федчишин. Харків: Фінарт, 2015. 248 с.

21. Філюк П.Т. Юридичне забезпечення захисту земельних прав громадян: монографія / П. Т. Філюк. Харків: Право, 2012. 192 с.

22. Чижмарь К.І., Журавльов Д.В., Петков С.В., Хомішин М.А. Земельне законодавство України 2016-2017 років. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 220 с.

23. Ярмиш О., Гуржій Т. Правове забезпечення земельної реформи в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2014. №1. С. 83-92.

Семінарське заняття 2. Земельні реформи в Україні (історико-правові аспекти)

Теоретичні питання

1. Земельні реформи часів становлення і вдосконалення звичаєвого та писаного права на території України (IX-XIV ст.ст.).
2. Розвиток земельного законодавства на території України (XV-XVII ст.ст.)
3. Секуляризаційна реформа в Україні (друга половина XVIII ст.).
4. Криза кріпацького землеволодіння та селянські реформи XIX ст. (реформа Кисельова)
5. Реформа 1861 р., скасування кріпацтва.

Контрольні запитання і завдання

1. Яка мета секуляризаційної реформи? Назвіть роки проведення секуляризаційної реформи.
2. Охарактеризуйте основні положення Декрету про землю від 7-8 листопада 1917 р.
3. Охарактеризуйте основні положення Земельного кодексу УРСР 1922 р., які регулюють право власності та право користування землею.
4. Охарактеризуйте основні положення Земельного кодексу УРСР 1970 р., які регулюють право власності та право користування землею. Поняття колгоспного двору.
5. Розміри присадибних земельних ділянок робітників і службовців радгоспів та інших громадян, які проживали у сільській місцевості (згідно зі ст. 77 Земельного кодексу УРСР 1970 р.).

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Постанова ВЦВК «Про соціалістичний землеустрій та про заходи переходу до соціалістичного землеробства» від 14 лютого 1919 року та її роль в реформуванні земельних відносин. Правове регулювання реформування земельних відносин в період 1920-1925 рр. (обов'язково про період НЕПу). Земельний кодекс УСРР (1922 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин. Правове регулювання реформування земельних відносин в період 1925-1930 рр. (після періоду НЕПу). Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю (1968 р.) та їх роль в реформуванні земельних відносин. Земельний кодекс УРСР (1970 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про оренду

(1989 р.). Земельний кодекс УРСР (1990 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин.

Нормативно-правові акти

1. Земельний кодекс УСРР, затв. Постановою Всеукраїнського центрального виконавчого комітету від 29.11.1922 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP220002>

2. Примірний статут колгоспу від 27.11.1969 р., затв. Постановою ЦК КПРС і РМ СРСР від 28.11.1969 р. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:LVu8RfW9zJkJ:https://leksika.com.ua/13991011/legal/primirniy_statut_kolgospu+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

3. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю : Закон від 13.12.1968 р. *Ведомости Верховного Совета СССР*. 1968. № 51. Ст. 485.

4. Земельний кодекс УРСР : Закон від 08.07.1970 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1970. № 29. Ст. 205.

5. Положення про землі міст і селищ міського типу: *Постанова Ради Міністрів УРСР від 20.03.1984 р.* ЗП УРСР. 1984. № 3. Ст. 21.

6. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю: Закон СРСР від 28.02.1990 р. *Відомості З'їзду народних депутатів СРСР і Верховної Ради СРСР*. 1990. №10. Ст. 129.

7. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про оренду: Закон від 23.11.1989 р. №810-І. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1989. № 25. Ст. 481.

8. Земельний кодекс УРСР: Закон від 18.12.1990 р. №561-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №10. Ст. 98.

Основна та додаткова література

1. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

2. Бочаров В.В. Столипінська аграрна реформа в Катеринославській і Харківській губерніях (1906–1916 рр.): дис. ... канд. іст. наук / Бочаров В. В. Донецьк, 2000. 171 с.

3. Бурдін М. Столипінська реформа земельних відносин та її зв'язок із цивілізаційно-правовим розвитком України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №10. С. 71-76.

4. Вергунов В.А. Україна та столипінська аграрна реформа: передумови, завдання, здійснення: монографія / В. А. Вергунов [та ін.]. К. : Б.м., 2008. 132 с.

5. Герасимчук О. Причини та законодавча база столипінської аграрної реформи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Серія: історичні науки: №5: Збірник. Чернігів : ЧНПУ, 2011. Вип. 87. С. 206-210.

6. Герасимчук О.М. Реалізація столипінської аграрної реформи в Чернігівській губернії (1906-1917 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук / Герасимчук О.М. Чернігів, 2014. 20 с.

7. Гнідан Р.М. Історико-правові аспекти оренди землі в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2017 р. Випуск 42. С. 69-72.

8. Гусаров С.М. Земельна реформа в Україні: світоглядно-історичний аспект. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac23a50d-ebef-4846-ae54-38c70bdd5a57/content>

9. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : Монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2006. 185 с.

10. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І.І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

11. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П.Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.

12. Махохліб О.С. Історико-правові засади розвитку законодавства щодо використання земельних ділянок для житлового будівництва. *Право і суспільство*. №5. Ч. 2. 2018. С. 91-98.

13. Мироненко О.М. Земельне законодавство Української Народної Республіки 1917-1918. Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й. Редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2005. 672 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Zemelne_zakonodavstvo_UNR_1917_1918

14. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.

15. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулиничу / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.

16. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М.В. Шульга, С.В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.

17. Якименко М. А. Становлення селянського (фермерського) господарства в Україні після скасування кріпосного права (1861-1918 рр.). *Український історичний журнал*. 1996. №1. С. 3-14.

Семінарське заняття 3. Етапи правового регулювання сучасної земельної реформи

Теоретичні питання

1. Перший етап земельної реформи (1990-1998 рр).
2. Другий етап земельної реформи (1999-2002 рр).
3. Третій етап земельної реформи (2002-2010 рр).
4. Четвертий етап земельної реформи (2011 і по даний час).

Контрольні запитання і завдання

1. З прийняттям якого нормативного акту в Україні (в УРСР) почалася земельна реформа?

2. Які форми власності на землю існували на першому етапі земельної реформи? Хто був суб'єктом колективної власності на землю?

3. З прийняттям якого нормативного акту в Україні було розпочато паювання земель?

4. На якому етапі земельної реформи діяв Закон України «Про розмежування земель державної та комунальної власності»? Які завдання були реалізовані завдяки цьому Закону? Чи діє Закон України «Про розмежування земель державної та комунальної власності» зараз?

5. На якому етапі земельної реформи був прийнятий Закон України «Про державний земельний кадастр»? Яка мета ведення Державного земельного кадастру? Яка роль Державного земельного кадастру у реформуванні земельних відносин? Чи діє Закон України «Про Державний земельний кадастр» зараз?

6. Яким законом наразі регулюється ринок земель сільськогосподарського призначення? Які обмеження діють зараз щодо відчуження земель сільськогосподарського призначення?

Практичні завдання

1. У листопаді 2010 р. Силіна звернулася з позовом до Войтенка про поділ будинку, розташованого в смт. Бородянка Київської області, та визначення порядку користування присадибною земельною ділянкою. У позові Силіна посилялась на те, що будинок вони побудували перебуваючи у шлюбі, а в зв'язку з розлученням виникла потреба в його поділі.

Самостійний позов про визнання права власності на 1/3 частину зазначеного будинку пред'явила до сторін у справі громадянка Малютіна, яка зазначила, що до 1982 р. будинок входив до складу колгоспного двору і на той час вона була його членом, нарівні з позивачкою й відповідачем, а відтак має право на 1/3 частину майна.

Як слід вирішити справу? Поняття колгоспного двору за законодавством УРСР. У який спосіб можна вирішити проблему користування земельною ділянкою, на якій розташований будинок?

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Роль Закону України «Про землеустрій» в земельній реформі. Роль Закону України «Про оцінку земель» в земельній реформі. Роль Закону України «Про

охорону земель» в земельній реформі. Роль Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних часток (паїв)» в земельній реформі. Роль Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» в земельній реформі. Роль Закону України «Про оренду землі» в земельній реформі.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.

4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.

5. Кодекс України про надра : Закон України від 27.07.1994 р. №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 340.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.

9. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

10. Про форми власності на землю: Закон України від 30.01.1992 р. № 2073-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №18. Ст. 225.

11. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14.02.1992 р. № 2114-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №20. Ст. 272.

12. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №34. Ст. 502.

13. Про плату за землю : Закон України від 03.07.1992 р. № 2535-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №38. Ст. 560.

14. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №51. Ст. 446.

15. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. №161-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.

16. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 р. №2026-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 50. Ст. 435.

17. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 11.10.2002 р. №2866-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №10. Ст. 78.

18. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. №858-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №36. Ст. 282.
19. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 350.
20. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 05.06.2003 р. №899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 314.
21. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. №962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 349.
22. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. №1378-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №15. Ст. 229.
23. Про розмежування земель державної та комунальної власності : Закон України від 05.02.2004 р. №1457-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №35. Ст. 411.
24. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 р. №1864-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №45. Ст. 502.
25. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №51. Ст. 533.
26. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. №1559-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. №97. Ст. 3326.
27. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 09.07.2010 р. №2480-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №1. Ст. 1.
28. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. №3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №34. Ст. 343.
29. Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах : Закон України від 17.03.2011 р. №3159-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №40. Ст. 400.
30. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.
31. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.
32. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 р. №552-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 20. Ст. 142.
33. Про земельну реформу : Постанова Верховної Ради УРСР від 18.12.1990 р. № 563-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №10. Ст. 100.

34. Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі : Постанова Верховної Ради України від 13.03.1992 р. №2200-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №25. Ст. 355.

35. Про форми державних актів на право власності на землю і право постійного користування землею : Постанова Верховної Ради України від 13.03.1992 р. № 2201-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №25. Ст. 356.

36. Про приватизацію земельних ділянок : Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 р. №15-92. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №10. Ст. 79.

37. Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва : Указ Президента України від 10.11.1994 р. №666/94. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/666/94

38. Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : Указ Президента України від 08.08.1995 р. №720/95. *Урядовий кур'єр*. 1995. 8,12 серпня.

39. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України від 03.12.1999 р. №1529/99. *Офіційний вісник України*. 1999. №49.

40. Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв) : Указ Президента України від 19.08.2008 р. №725/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. №63. Ст. 2122.

41. Про затвердження плану дій з проведення земельної реформи та створення прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2011 р. №1072-р. *Урядовий кур'єр*. 2011. 1 листопада.

42. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

43. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. № 6. Ст. 22.

44. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: Роз'яснення Президії Вищ. арбітраж. суду України від 27.06.2001 р. № 02-05/744. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 4. 92 с.

Основна та додаткова література

1. Бакай Ю.Ю., Уколова В.О., Уколова Є.О. Земельна реформа: становлення, розвиток та вплив на аграрний сектор економіки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №10. С. 258-261.

2. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

3. Гусаров С.М. Земельна реформа в Україні: світоглядно-історичний аспект. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac23a50d-ebef-4846-ae54-38c70bdd5a57/content>

4. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : Монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2006. 185 с.
5. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
6. Костяшкін І. О. Правові аспекти зміни колективної власності на землю в Україні. *Земельне право України. Теорія і практика*. 2007. № 8-9. С. 33-39.
7. Костяшкін І. О. Правові аспекти соціального використання земель в умовах завершення земельної реформи в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. Bratislava, 2016. Oct. № 4/2. С. 139-143.
8. Костяшкін І. Соціальна функція права власності на землю в Україні: поняття та істотні ознаки. *Право України*. 2012. № 6. С. 181-188.
9. Деокупація українських територій та відновлення прав громадян на землю. *Юридичний вісник України*. 2023. № 1-3. С. 16-18.
10. Кулинич П. Ф. Земельна децентралізація: як краще передати землю у власність об'єднаних територіальних громад. *Юридичний вісник України*. 2019. №5. С.14.
11. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.
12. Літошенко О.С., Удовенко І.О., Шемякін М.В. Перспективи впровадження земельної реформи в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Випуск 1(48). С. 46-50.
13. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.
14. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулиничу / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.
15. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М. В. Шульга, С. В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.
16. Ярмиш О., Гуржій Т. Правове забезпечення земельної реформи в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2014. №1. С. 83-92.

Семінарське заняття 4. Приватизація земель як напрямок земельної реформи

Теоретичні питання

1. Поняття приватизації землі.

2. Приватизація земель як напрямок земельної реформи.
3. Особливості приватизації присадибних земельних ділянок.

Контрольні запитання і завдання

1. Назвіть моделі (способи) приватизації землі.
2. Назвіть суб'єктів та норми (розміри) безоплатної приватизації земельних ділянок на сьогоднішній момент. Якими нормами регулюється порядок безоплатної приватизації земельних ділянок на сьогоднішній момент?
3. Які земельні ділянки можна було приватизувати згідно Декрету Кабінету Міністрів «Про приватизацію земельних ділянок» від 26 грудня 1992 року?
4. Правовий режим визначення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) та встановлення межових знаків.
5. Який порядок державної реєстрації земельної ділянки згідно з Законом України «Про Державний земельний кадастр»?

Практичні завдання

1. Громадянин Дудка звернувся за порадою до юриста. Дудка пояснив, що він є членом дачного кооперативу «Ентузіаст», але хоче «вийти з кооперативу» і безоплатно приватизувати земельну ділянку, на якій розташований його дачний будинок. Інші члени кооперативу проти припинення членства Дудки в кооперативі і проти приватизації земельної ділянки. Незважаючи на негативне ставлення членів кооперативу до дій Дудки, останній подав заяву про вихід з кооперативу до правління кооперативу, а також подав заяву про приватизацію земельної ділянки до Головного управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру.

Які пояснення надасть юрист громадянину Дудці? До якого органу необхідно подавати заяву про безоплатну приватизацію земельної ділянки, наданої для дачного будівництва? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

2. До сільської ради звернулася громадянка Лавріненко із заявою про передачу їй у приватну власність присадибної земельної ділянки площею 0,35 га, яка перебуває в її користуванні. Сільська рада прийняла рішення про безкоштовну приватизацію земельної ділянки, а землевпорядна організація виділила на місцевості зазначену ділянку. Після смерті Лавріненко її син звернувся до нотаріуса з проханням видати свідоцтво про право на спадщину на вказану земельну ділянку. Нотаріус відмовив у вчиненні такої дії, вважаючи спадкодавця неналежним власником зазначеної земельної ділянки.

Проаналізуйте правомірність дій нотаріуса.

3. Фермерське господарство «Колос» на території с. Смерічка придбало нежитлову будівлю, яку згодом ввело в експлуатацію як продовольчий магазин. Голова фермерського господарства звернувся до сільської ради з клопотанням про передачу безоплатно у приватну власність земельної ділянки площею 0,25 га

для обслуговування магазину його дружині, як члену фермерського господарства. клопотання ґрунтувалося на положенні ст. 13 Закону України «Про фермерське господарство». Сільська рада відмовила у задоволенні клопотання, посилаючись на те, що земельна ділянка розташована у самому центрі села, а землі фермерського господарства – за межами населеного пункту.

Голова фермерського господарства звернувся до суду з відповідним позовом.

Вирішіть справу по суті. Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт. Яка позиція Верховного Суду України щодо права на безоплатну приватизацію земельних ділянок членами фермерського господарства? Врахуйте при відповіді на питання Постанову Верховного Суду України. Касаційного адміністративного суду від 03.11.2021 р. №817/1911/17.

4. Громадянка Васьківська має у користуванні три земельні ділянки невеликої площі (0,02 га, 0,04 га та 0,05 га) для ведення особистого селянського господарства. Керуючись положеннями ст. 121 Земельного кодексу України, вона звернулася до селищної ради із заявою про надання дозволу на розроблення технічної документації зі встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) для подальшої приватизації земельної ділянки безоплатно у власність загальною площею 0,11 га (площа складається із трьох земельних ділянок). Селищна рада відмовила у передачі трьох земельних ділянок, зазначивши, що відповідно до закону можна приватизувати лише одну із зазначених ділянок. Вважаючи свої права порушеними, Васьківська звернулася до господарського суду.

Дайте правовий висновок по справі. Яка позиція Верховного Суду України щодо можливості безоплатної приватизації земель для ведення ОСГ? Врахуйте при відповіді на питання Постанову Верховного Суду України від 24.06.2015 р. у справі № 6-22цс14 та інші акти судової влади.

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Роль Постанови Верховної Ради України «Про прискорення земельної реформи і приватизацію землі» від 13 березня 1992 року в приватизації землі. Юридичні гарантії здійснення приватизації земель. Особливості приватизації земель сільськогосподарського призначення. Особливості приватизації земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення. Особливості приватизації земель оздоровчого призначення. Особливості приватизації земель рекреаційного призначення. Особливості приватизації земель історико-культурного призначення. Особливості приватизації земель лісгосподарського призначення. Особливості приватизації земель водного фонду. Особливості приватизації земель промисловості. Особливості приватизації земель транспорту.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
3. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
4. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
7. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №51. Ст. 446.
8. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 11.10.2002 р. №2866-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №10. Ст. 78.
9. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. №858-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №36. Ст. 282.
10. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 350.
11. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №51. Ст. 533.
12. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. №1559-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. №97. Ст. 3326.
13. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 09.07.2010 р. №2480-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №1. Ст. 1.
14. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. №3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №34. Ст. 343.
15. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.
16. Про земельну реформу : Постанова Верховної Ради УРСР від 18.12.1990 р. № 563-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №10. Ст. 100.
17. Про прискорення земельної реформи та приватизацію землі : Постанова Верховної Ради України від 13.03.1992 р. №2200-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №25. Ст. 355.
18. Про приватизацію земельних ділянок : Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12.1992 р. №15-92. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №10. Ст. 79.

19. Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва : Указ Президента України від 10.11.1994 р. №666/94. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/666/94

20. Про затвердження плану дій з проведення земельної реформи та створення прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2011 р. №1072-р. *Урядовий кур'єр*. 2011. 1 листопада.

21. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

22. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. № 6. Ст. 22.

23. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: Роз'яснення Президії Вищ. арбітраж. суду України від 27.06.2001 р. № 02-05/744. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 4. 92 с.

24. Щодо приватизації земель державних комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій: Лист Державного комітету України по земельних ресурсах від 20 жовтня 2004 р. № 14-17-13/9024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v9024219-04#Text>

25. Постанова Верховного Суду України. Касаційного адміністративного суду від 03.11.2021 р. №817/1911/17. URL : https://verdictum.ligazakon.net/document/100856573?_ga=2.232456668.2107891363.1645777638-1204177156.1627610189

Основна та додаткова література

1. Базикіна Я.О. Щодо недоліків порядку передачі місцевими радами земельних ділянок у власність громадян. *Економіка та право*. 2013. №3. С. 90-94.

2. Безоплатна приватизація землі : практичні поради для адвокатів / Д. М. Навроцький, В. І. Жадобін, Я. О. Білоголовий та ін. Упорядник Д. М. Навроцький. Х. : Фактор-Медіа, 2021. 80 с. <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/2021.pdf>

3. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

4. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : Монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2006. 185 с.

5. Земельне право України: навч. посіб. / І. І. Каракаш, В. Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

6. Караханян К.М., Олькіна О.В. Конституційні засади набуття та реалізації права власності на окремі групи земель в Україні: правові колізії та шляхи їх подолання. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 37-45.

7. Когут Н.Д. Правове регулювання безоплатної приватизації земель запасу. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 508-514.
8. Кулинич П. Безоплатна приватизація земель в Україні: сучасний стан та перспективи. *Землевпорядний вісник*. 2010. № 4. С. 18-20.
9. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.
10. Літошенко О.С., Удовенко І.О., Шемякін М.В. Перспективи впровадження земельної реформи в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Випуск 1(48). С. 46-50.
11. Махохліб О.С. Історико-правові засади розвитку законодавства щодо використання земельних ділянок для житлового будівництва. *Право і суспільство*. №5. Ч. 2. 2018. С. 91-98.
12. Михайленко Д., Сницар А. Особливості регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analytics/211625_osoblivost-regulyuvannya-zemelnikh-vdnosin-v-umovakh-vonnogo-stanu
13. Пасіка С.П., Скиба О.С., Горбачук О.П. Деякі питання проблем правового регулювання надання земельних ділянок учасникам бойових дій. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія : юридичні науки. 2020. № 1. С. 135-141.
14. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.
15. Самбор М.А. Специфіка набуття фізичними особами – громадянами України права власності на земельні ділянки шляхом їх безоплатної приватизації. *Адвокат*. 2010. № 1 (112). С. 20-24.
16. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулиничу / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.
17. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М. В. Шульга, С. В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.
18. Шульга М.В., Хомінець С.В. Актуальні питання правового регулювання приватизації земель державних та комунальних сільськогосподарських підприємств. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/43.pdf>

Семінарське заняття 5. Паювання земель як напрямок земельної реформи

Теоретичні питання

1. Поняття паювання земель. Поняття земельної частки (паю).
2. Паювання земель як напрямок земельної реформи.
3. Роль Закону України від 5 червня 2003 р. «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних часток (паїв)» в реформуванні земельних правовідносин.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення земельної частки (паю).
2. Назвіть суб'єктів, які мають право на земельну частку (пай). Якими документами посвідчується право на земельну частку (пай)?
3. Поясніть різницю між земельною ділянкою та земельною часткою (паєм).
4. Що означає «невитребувана земельна частка (пай)»? Що означає «невитребувана земельна ділянка»? Поясніть правовий статус «невитребуваної земельної частки (паю)» та «невитребуваної земельної ділянки» згідно Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних часток (паїв)».
5. Які земельні ділянки виключаються із площі земельних ділянок, що підлягають розподілу між власниками земельних часток (паїв)?

Практичні завдання

1. У 1995 році відбувся перший етап паювання земель колективного сільськогосподарського підприємства «Дружба» с. Кириївка. Всі працівники КСП отримали сертифікати на земельну частку (пай). Розмір паю згідно сертифікатів колгоспників становив 4 умовні кадастрові гектари.

В 2003 році відбулося виділення земельних часток (паїв) в натурі (на місцевості) членам колишнього КСП. З'ясувалось, що у громадянки Петрової розмір земельної ділянки 3,0 га, а у громадянки Тарасенко розмір земельної ділянки лише 3,3 га, а у громадянина Степаненка – 3,6 га. Тобто, розміри земельних ділянок, отриманих в результаті розподілу, виявилися різними. У селі Кириївка виникла конфліктна ситуація.

Поясніть, яка причина різних розмірів земельних ділянок, отриманих селянами в результаті виділення земельних ділянок в натурі (на місцевості)? Які земельні ділянки необхідно виключити із площі земель, що підлягають розподілу між власниками земельних часток (паїв)? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

2. 10 січня 2023 р. громадянин Січко звернувся до нотаріуса за оформленням спадщини. Під час збирання документів було встановлено, що спадкодавець Січка (його батько) мав сертифікат на право на земельну частку (пай). Однак, спадкодавець заяву про виділення земельної частки (паю) не подавав і участі в розподілі земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв) не брав.

Чи має право громадянин Січко успадкувати земельну частку (пай)? Яким способом можна розпорядитись земельною часткою (паєм) станом на 11 січня 2023 р.? Поясніть особливості правового статусу невитребуваної земельної частки (паю). Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

3.18 січня 2023 р. до нотаріуса за посвідченням договору купівлі-продажу звернулися громадянин Ревецький та громадянин Корольков. Корольков, який є головою фермерського господарства, пояснив, що він хоче купити у Ревецького земельну частку (пай). Відповідно, Ревецький виявив бажання продати земельну частку (пай) і пред'явив сертифікат на право на земельну частку (пай). Нотаріус відмовив у посвідченні договору купівлі-продажу на підставі ч. 4 ст. 5 Закону України «Про нотаріат»: нотаріус зобов'язаний відмовити у вчиненні нотаріальної дії в разі її невідповідності законодавству України або міжнародним договорам. Ревецький звернувся до суду за захистом своїх прав.

Яке рішення винесе суд? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Роль указів Президента України у паюванні земель сільськогосподарського призначення. Паювання земель як спосіб реформування земель колективної власності. Порядок розробки і затвердження проекту землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв). Забезпечення гласності щодо виділення земельних ділянок у натурі (на місцевості) власникам земельних часток (паїв). Обмеження у розпорядженні земельними частками (паями) згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення».

Нормативно-правові акти

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

4. Про форми власності на землю: Закон України від 30.01.1992 р. № 2073-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №18. Ст. 225.

5. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14.02.1992 р. № 2114-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №20. Ст. 272.

6. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. №858-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №36. Ст. 282.

7. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 05.06.2003 р. №899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 314.

8. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні: Закон України від 10.07.2018 року № 2498-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. №37. Ст. 277.

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 р. №552-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 20. Ст. 142.

11. Про земельну реформу : Постанова Верховної Ради УРСР від 18.12.1990 р. № 563-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №10. Ст. 100.

12. Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва : Указ Президента України від 10.11.1994 р. №666/94. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/666/94

13. Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : Указ Президента України від 08.08.1995 р. №720/95. *Урядовий кур'єр*. 1995. 8,12 серпня.

14. Про затвердження форми сертифікату на право на земельну частку (пай) і зразка Книги реєстрації сертифікатів на право на земельну частку (пай): Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.1995 р. № 801-95-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-95-%D0%BF#Text>

15. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України від 03.12.1999 р. №1529/99. *Офіційний вісник України*. 1999. №49.

16. Про організацію робіт та методику розподілу земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв): Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.2004 р. № 122. *Офіційний вісник України*. 2004. № 5. Ст. 241.

17. Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв) : Указ Президента України від 19.08.2008 р. №725/2008. *Офіційний вісник України*. 2008. №63. Ст. 2122.

Основна та додаткова література

4. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

5. Бусуйок Д.В. Правовий режим земельних часток (паїв) : сучасний стан та перспективи розвитку. *Часопис Київського університету права*. 2021. №2. С. 237-241.

6. Гавінська О.А. Оренда земельного паю: правові аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. №9. С. 143-150.

7. Гусаров С.М. Земельна реформа в Україні: світоглядно-історичний аспект. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac23a50d-e6ef-4846-ae54-38c70bdd5a57/content>

8. Заплітна І.А. Правова природа та характеристика земельної частки (паю). *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія «Право». 2016. Вип. 243. С. 117-124.

9. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : Монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2006. 185 с.

10. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

6. Кобилянський В. Колективні наслідки. *Юридична практика*. № 3. 25 січня 2022 року.

7. Коваленко Т.О. Право на земельну частку (пай). Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Київ, 2019. Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол. : М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. голови), та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. С. 761-771.

8. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.

9. Кулинич П.Ф. Право на земельну частку (пай) та його реалізація. *Юридичний журнал*. 2003. № 2. С. 44-51.

10. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.

11. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулиничка / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.

12. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М.В. Шульга, С.В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.

13. Юрков М.В. Деякі правові проблеми права на земельну частку (пай) у землях державних і комунальних сільськогосподарських підприємств. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. Ч. 1. С. 60-65.

Семінарське заняття 6. Правове регулювання ринку землі в Україні

Теоретичні питання

1. Земельна ділянка як об'єкт права власності.

2. Поняття ринку землі.
3. Правове регулювання договорів купівлі-продажу земельної ділянки.
4. Інші угоди щодо відчуження земельної ділянки. Іпотека.
5. Правове регулювання мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва.
6. Скасування мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва.

Контрольні запитання і завдання

1. Дайте визначення землі та земельної ділянки. В яких нормативних актах зазначені ці легітимні визначення?
2. Чи є земельна ділянка річчю? Чи є земельна ділянка майном?
3. Назвіть істотні умови договору купівлі-продажу земельної ділянки. В якому нормативному акті вони зазначені?
4. Правовий режим земельної ділянки як об'єкта забезпечення виконання зобов'язань (іпотека).
5. Яким Законом України вперше було запроваджено мораторій (заборону) на відчуження земельних часток (паїв)?
6. Які обмеження щодо відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення діють на сьогоднішній момент?

Практичні завдання

1. Громадянин Мельник вирішив продати земельну ділянку, надану йому для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, ТОВ «Оксамитовий обрій» (покупець). Однак, потенційні учасники договору не змогли дійти згоди щодо ціни земельної ділянки. ТОВ «Оксамитовий обрій» мало намір купити земельну ділянку за її нормативною грошовою вартістю, а Мельник вважав, що така вартість землі є не виправдано заниженою. Мельник вимагав зробити експертну грошову оцінку земельної ділянки і продавати землю за результатами такої оцінки.

Яким законом визначаються види оцінки земель? З якою метою здійснюється нормативна грошова оцінка землі? З якою метою здійснюється експертна грошова оцінка землі? Яку вимогу щодо вартості відчужуваної земельної ділянки передбачає Закон України від 31.03.2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення»?

2. У процесі підготовки документів для укладення договору купівлі-продажу земельної ділянки товарного сільськогосподарського виробництва з'ясувалось, що ТДВ (майбутній покупець) створено за участі громадянина Італії – Джакометті. Оскільки ТДВ було дуже зацікавлене у купівлі земельної ділянки, воно висунуло низку аргументів на користь можливості посвідчення такого договору нотаріусом: ТДВ створено, зареєстровано та діє в Україні згідно з нормами українського законодавства; розмір частки Джакометті у статутному капіталі ТДВ становить лише 10%; згідно статуту, ТДВ займається вирощенням

сільськогосподарської продукції і на момент обговорення купівлі додаткової ділянки вже обробляє 20 га сільськогосподарських угідь; згідно ст. 129 Господарського кодексу іноземці при здійсненні господарської діяльності в Україні користуються такими самими правами і мають такі самі обов'язки, як і громадяни України.

Як вирішити дану ситуацію? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

3. Міська рада прийняла рішення щодо викупу земельної ділянки, що належить на праві приватної власності Кальченку, для розташування природного заповідника. За шість місяців до майбутнього викупу йому було направлено поштою відповідне рішення для ознайомлення. Не маючи заперечень проти викупу його земельної ділянки, Кальченко дав свою згоду. Проте через певний час він помер. Син Кальченка як спадкоємець своєї згоди на викуп земельної ділянки категорично не давав. Мотивуючи своє рішення тим, що відповідно до законодавства створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється без вилучення земельних ділянок у їх власників та користувачів, міська рада звернулася з позовом до адміністративного суду.

Вирішіть справу по суті. Який порядок відчуження земельної ділянки може бути застосовано у даному випадку? Обґрунтуйте відповідь посиланням на нормативний акт.

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Роль Закону України «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)» в земельній реформі. Роль Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» в земельній реформі. Земельна правосуб'єктність іноземців згідно положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». Рішення Європейського суду з прав людини у справах про відчуження земельних ділянок в Україні. Позитивні і негативні наслідки скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №13-17. Ст. 112.

5. Про форми власності на землю: Закон України від 30.01.1992 р. № 2073-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №18. Ст. 225.

6. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14.02.1992 р. № 2114-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №20. Ст. 272.
7. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. №161-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
8. Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю): Закон України від 18.01.2001 р. №2242-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 228.
9. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. №858-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №36. Ст. 282.
10. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 350.
11. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 05.06.2003 р. №899-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 314.
12. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. №962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 349.
13. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. №1378-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №15. Ст. 229.
14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №51. Ст. 533.
15. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17.11.2009 р. №1559-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 97. Ст. 3326.
16. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 09.07.2010 р. №2480-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №1. Ст. 1.
17. Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах : Закон України від 17.03.2011 р. №3159-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №40. Ст. 400.
18. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 р. №552-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 20. Ст. 142.
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Зеленчук та Цицюра проти України» від 22 травня 2018 року, заяви № 846/16 та № 1075/16. *Офіційний вісник України*. 2018. № 73. Ст. 2465.
21. Про проведення загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та внесення змін до деяких постанов: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 р. № 105. *Офіційний вісник України*. 2018. № 22. Ст. 727.

22. Про затвердження Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання витягів з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. № 703. *Офіційний вісник України*. 2011. № 51. Ст. 2035.

23. Про затвердження плану дій з проведення земельної реформи та створення прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2011 р. №1072-р. *Урядовий кур'єр*. 2011. 1 листопада.

24. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

25. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. № 6. Ст. 22.

Основна та додаткова література

1. Барабаш А.Г., Лось А.Ю. Мораторій на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва: новели законодавства. *Часопис цивілістики*. 2020. № 37. С. 103-107.

2. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О.Г. Боднарчук, К.М. Васьківська, А.П. Гаврилшин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

3. Волчкова М. І. Правове регулювання ринку землі сільськогосподарського призначення: європейський досвід та українські реалії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 359-362.

4. Гоштинар С.Л. Зарубіжний досвід регулювання ринку землі та можливості його адаптації в Україні при розгляді питання про скасування мораторію на продаж землі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 174-178.

5. Дроздук Т.М. Правове регулювання ринку земель: світовий досвід та його використання для розвитку ринку земель в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 18 : Економіка і право. 2015. Вип. 27. С. 238-244.

6. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : Монографія. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2006. 185 с.

7. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І.І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

8. Зигрій О. Вплив мораторію на продаж земель сільсько-господарського призначення. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 3(7). 2016. С. 64-68.

9. Кірейцева О. В. Сучасні тенденції функціонування ринку землі у Франції. *Інтернаука: міжнародний науковий журнал*. 2016. №12 (2). С. 74-76.

10. Коваленко Т.О. Право на земельну частку (пай). Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Київ, 2019. Т. 16 : Земельне та аграрне право / редкол. : М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. голови), та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН

України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. С. 761-771.

11. Костенко В.А., Забродіна О.В. Земельна ділянка як об'єкт нерухомості за законодавством України та Німеччини, її примусове відчуження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2018. Випуск 53. Том 1. С. 101-104.

12. Кресь О.В. Правове регулювання мораторію на продаж земель в Україні. «ПРАВО. ЛЮДИНА. ДОВКІЛЛЯ» | «LAW. HUMAN. ENVIRONMENT». 2019. Vol. 10(2). URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1232067.pdf>

13. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.

14. Літошенко О. Проблема мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. *Правове регулювання економіки*. № 14, 2014. С. 284-293.

15. Литвинова Л.О., Чуєнко В.І. Порівняльна характеристика «ринку землі» в країнах Європи і України: практичні аспекти укладення договорів купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. *Правова держава*. 2021. №44. С. 101-109.

16. Лисанець О. Щодо впливу мораторію на становлення й розвиток ринку землі в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. №3. С. 128-130.

17. Миценко І.М., Решитько Т.В. Проблеми формування ринку землі в Україні в контексті дотримання соціальних гарантій для мешканців сільської місцевості. *Центральноукраїнський науковий вісник*. Економічні науки. 2019. Вип. 3 (36). С. 24-36.

18. Оверковська Т. Землі України як об'єкт правової охорони. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. №1. С. 56-61.

19. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.

20. Сєдих Ю.О., Тимченко Л.М. Правова природа та особливості договору купівлі-продажу земельних ділянок. *Молодий вчений*. 2021. №11 (99). С. 323-326.

21. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулиничу / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018. 142 с.

22. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М.В. Шульга, С.В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.

23. Щербяк Ю.В. Земельна ділянка як особливий і самостійний об'єкт

земельних правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 35. Том 2. С. 36-38.

24. Юрков М.В. Деякі правові проблеми права на земельну частку (пай) у землях державних і комунальних сільськогосподарських підприємств. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. Ч. 1. С. 60-65.

Семінарське заняття 7. Реформування категорій земель. Види використання земель окремої категорії

Теоретичні питання

1. Поняття категорії землі. Види використання земель окремої категорії.
2. Категорії земель в Земельному кодексі УСРР 1922 р.
3. Категорії земель в Земельному кодексі УРСР 1970 р.
4. Категорії земель в Земельному кодексі УРСР 1991 р.
5. Категорії земель в Земельному кодексі України 2001 р.

Контрольні запитання і завдання

1. Назвіть види використання земель сільськогосподарського призначення згідно Класифікатора видів цільового призначення земельних ділянок, видів функціонального призначення територій та співвідношення між ними, а також правил їх застосування, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. №821.

2. Назвіть види використання земель житлової забудови згідно Класифікатора видів цільового призначення земельних ділянок, видів функціонального призначення територій та співвідношення між ними, а також правил їх застосування, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. №821.

3. Назвіть види використання земель громадської забудови згідно Класифікатора видів цільового призначення земельних ділянок, видів функціонального призначення територій та співвідношення між ними, а також правил їх застосування, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. №821.

4. Порівнюючи кількість категорій в різних земельних кодексах України (1922 р., 1970 р., 1991 р., 2001 р.), який висновок про збільшення/зменшення категорій можна зробити? Чому це відбулося?

5. Згідно Земельного кодексу України 1991 р. була категорія №2 «Землі населених пунктів». Чи є така категорія в чинному Земельному кодексі України 2001 р.? Чому вона була змінена?

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення згідно Земельного кодексу УСРР 1922 р.. Правовий режим міських земель згідно Земельного кодексу УСРР 1922 р.. Поняття та правовий режим державного земельного майна згідно Земельного кодексу УСРР 1922 р.. Земельне

законодавство періоду колективізації села (1930-1937 рр). Право користування землею за Земельним кодексом УРСР 1970 р.. Поняття колгоспного двору згідно Примірного статуту колгоспу, затвердженого постановою ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 28.11.1969 р. № 910 «Про Примірний статут колгоспу». Роль колгоспного двору у нормуванні розмірів земельних ділянок згідно Земельного кодексу УРСР 1970 р.. Компетенція органів державної влади щодо розпорядження землями за Земельним кодексом УРСР 1990 р.

Нормативно-правові акти

1. Примірний статут колгоспу від 27.11.1969 р., затв. постановою ЦК КПРС і РМ СРСР від 28.11.1969 р. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:LVu8RfW9zJkJ:https://leksika.com.ua/13991011/legal/primirniy_statut_kolgospu+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
2. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю : Закон від 13.12.1968 р. *Відомості Верховної Ради СРСР*. 1968. № 51. Ст. 485.
3. Земельний кодекс УРСР : Закон від 08.07.1970 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1970. № 29. Ст. 205.
4. Положення про землі міст і селищ міського типу: *Постанова Ради Міністрів УРСР від 20.03.1984 р.* ЗП УРСР. 1984. № 3. Ст. 21.
5. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю: Закон СРСР від 28.02.1990 р. *Відомості З'їзду народних депутатів СРСР і Верховної Ради СРСР*. 1990. №10. Ст. 129.
6. Земельний кодекс УРСР : Закон від 18 грудня 1990 р. № 561-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 10. Ст. 98.
7. Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про оренду: Закон від 23.11.1989 р. №810-І. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1989. № 25. Ст. 481.
8. Земельний кодекс УРСР: Закон від 18.12.1990 р. №561-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №10. Ст. 98.
9. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
10. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
11. Водний кодекс України : Закон України від 6.06.1995 р. №213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
12. Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. №3852-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
14. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

15. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
16. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №34. Ст. 502.
17. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. №161-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.
18. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 р. №2026-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 50. Ст. 435.
19. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 11.10.2002 р. №2866-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №10. Ст. 78.
20. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. №858-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №36. Ст. 282.
21. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 350.
22. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. №962-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 349.
23. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №51. Ст. 533.
24. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 09.07.2010 р. №2480-ВІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №1. Ст. 1.
25. Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах : Закон України від 17.03.2011 р. №3159-ВІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №40. Ст. 400.
26. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-ВІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 р. №552-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 20. Ст. 142.
28. Про затвердження плану дій з проведення земельної реформи та створення прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2011 р. №1072-р. *Урядовий кур'єр*. 2011. 1 листопада.
29. Класифікатор видів цільового призначення земельних ділянок, видів функціонального призначення територій та співвідношення між ними, а також правила їх застосування, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 р. №821. *Офіційний вісник України*. 2021. №65. Ст. 4117.
30. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

31. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7. *Вісник Верховного Суду України*. 2004. № 6. Ст. 22.

32. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: Роз'яснення Президії Вищ. арбітраж. суду України від 27.06.2001 р. № 02-05/744. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 4. 92 с.

Основна та додаткова література

1. Барабаш А.Г., Присяжний В.В. Принцип цільового використання землі. *II Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми науки, освіти та суспільства»* (24-26 квітня 2023 р.) Київ, Україна. SPC «Sci-conf.com.ua». 2023. С. 1135-1140.

2. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

3. Гальчинська Н.Ю. Юридична природа та правове значення цільового призначення земель. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2013. Т. 1. С. 614-616.

4. Голик В. Як удосконалити правове регулювання використання земельних ділянок за цільовим призначенням у межах категорій земель? *Землевпорядний вісник*. 2009. №9. С. 34-39.

5. Заєць О., Чорний Є. Поділ земель за цільовим призначенням та видом використання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №1. С. 82-87.

6. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.

7. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.

8. Правдюк В.М. Поділ земель за цільовим призначенням за законодавством України. Київ : Алерта, 2018. 204 с.

9. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. : А. П. Гетьмана, В.Ю. Уркевича; НДІ правознавства НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2012. 448 с.

10. Руденко Т.С. Проблема визначення існуючого цільового призначення земельних ділянок. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 25. С. 107-111.

11. Сидор В. Д. Правовий режим земель у земельному законодавстві України. *Адвокат. Наука і практика*. 2010. №8. С. 32-38.

12. Становлення і розвиток земельного законодавства України у ХХ – на початку ХХІ століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла

Кулинич / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. К.: вид-во ФОП Клименко Ю. Я., 2018. 142 с.

13. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М.В. Шульга, С.В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.

14. Шарапова С. В. Особливості правового режиму земель за умови комплексного їх використання. *Право і суспільство*. 2021. №1. С. 126-131.

Семінарське заняття 8. Гармонізація земельного законодавства України з законодавством Європейського Союзу

Теоретичні питання

1. Поняття гармонізації законодавства України з законодавством ЄС. Поняття адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Поняття апроксимації законодавства України до законодавства ЄС.

2. Введення до законодавства України правових інститутів оренди землі, фермерського господарства, права приватної власності на землю, як основоположних інститутів законодавства країн ЄС.

3. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затв. Законом України від 18.09.2004 р.: охорона довкілля та сільське господарство.

4. Адаптація законодавства України у сфері охорони земель та ґрунтів до законодавства ЄС: охорона та захист земель та ґрунтів; консервація деградованих та малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

5. Формування в Україні єдиної системи державної реєстрації прав на землю.

Контрольні запитання і завдання

1. Якими нормативними актами до законодавства України були введені правові інститути «оренди землі», «фермерського господарства», «приватної власності на землю»? Чи можна вважати введення цих правових інститутів до земельного законодавства України адаптацією законодавства України до законодавства країн ЄС?

2. З яким законом пов'язують офіційний початок процесу адаптації земельного законодавства України до законодавства країн ЄС?

3. У другому кварталі 2023 року Європейська Комісія планує ухвалити європейський Закон «Про здоров'я ґрунтів». Охарактеризуйте проєкт цього нормативного акту.

4. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire*. Поясніть значення словосполучення «*acquis communautaire*». Які акти охоплює *acquis communautaire*?

5. Які міжнародні та національні акти були прийняті з метою гармонізації/адаптації/апроксимації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері навколишнього середовища і землекористування.

Завдання для самостійної роботи

Самостійно опрацювати такі питання:

Роль проєктів технічної допомоги у сфері реформування земельних відносин. Основні положення Єдиної комплексної стратегії та плану дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015 - 2020 роки: стратегічне бачення розвитку сільського господарства та сільських територій України, земельна реформа. Принципи права охорони навколишнього середовища за законодавством ЄС: принцип субсидіарності, принцип пропорційності, принцип інтеграції, принцип запобігання та обережності, принцип усунення джерела шкоди, принцип «забруднювач платить».

Нормативно-правові акти

1. Конституція України прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

4. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. №161-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46-47. Ст. 280.

5. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Постанова Кабінету Міністрів України; Концепція від 16.08.1999 р. № 1496//Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів №716 (716-2003-п) від 15.05.2003 р. *Офіційний вісник України*. 1999. №33.

6. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 350.

7. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. №962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №39. Ст. 349.

8. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. №1378-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №15. Ст. 229.

9. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.

10. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 р. №1864-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №45. Ст. 502.

11. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. №1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №51. Ст. 533.

12. План дій «Україна – Європейський Союз», схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 р., схвалений Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом 21.02.2005 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text

13. Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, ратифікований Законом України від 15.12.2010 р. № 2787-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №24. Ст. 170.

14. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів: Закон України від 17.02.2011 р. № 3041-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 37. Ст. 371.

15. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7.07.2011 р. №3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №8. Ст. 61.

16. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

17. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. Ст. 70.

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 р. №552-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 20. Ст. 142.

19. Про земельну реформу : Постанова Верховної Ради УРСР від 18.12.1990 р. № 563-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. №10. Ст. 100.

20. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затв. Указом Президента від 11.06.1998 р. №615/98. *Офіційний вісник України*. 1998. №24. Ст. 870.

21. Програма інтеграції України до Європейського Союзу, схвалена Указом Президента України від 14.09.2000 р. № 1072. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00#Text>

22. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1365. *Офіційний вісник України*. 2004. №42. Ст. 2763.

23. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності і визначається періодичність здійснення Державною інспекцією сільського господарства планових заходів державного нагляду (контролю): Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2013 р. № 191. *Офіційний вісник України*. 2013. № 24. Ст. 811.

Основна та додаткова література

1. Багай Н. О. Напрями адаптації аграрного законодавства до законодавства ЄС. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2020. №53. С.65-76.

2. Барабаш А.Г., Лось А.Ю. Мораторій на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва: новели законодавства. *Часопис цивілістики*. 2020. № 37. С. 103-107.

3. Бесте А. Законодавство і стратегії ЄС із захисту ґрунтів (станом на 2022 р.) URL : https://apdukraine.de/images/2023/BVVG/Bodenschutz_Rechtsetzung/Bodenschutz_Rechtsetzung_EU_ua.pdf

4. Боднарчук О.Г. Земельне право : навч. посіб. / О. Г. Боднарчук, К. М. Васьківська, А. П. Гаврилішин; Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2021. 446 с.

5. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу у галузі охорони довкілля і природокористування. URL : <https://komekolog.rada.gov.ua/uploads/documents/36819.pdf>

6. Гоштинар С. Л. Зарубіжний досвід регулювання ринку землі та можливості його адаптації в Україні при розгляді питання про скасування мораторію на продаж землі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 174-178.

7. Дроздюк Т.М. Правове регулювання ринку земель: світовий досвід та його використання для розвитку ринку земель в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 18 : Економіка і право. 2015. Вип. 27. С. 238-244.

8. Земельна реформа нових країн-членів ЄС – досвід Польщі. *Agropolit*. Гаряча агрополітика. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/254-zemelna-reforma-novih-krayin-chleniv-yes-dosvid-polschi> (дата звернення: 22.10. 2021).

9. Земельні перетворення Франції. *Агроперспектива*. URL: https://www.agroperspectiva.com/ru/free_article/368 (дата звернення: 22.10.2021).

10. Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 р., м. Київ, Україна). – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019. 386 с.

11. Зубрицький О. Тенденції правового регулювання доступу іноземців до ринку сільськогосподарських земель в країнах Центральної Європи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія Право. 2017. № 264. С. 111-120.

12. Зубрицький О.В. Правове регулювання обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні та країнах ЄС: порівняльно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. К., 2019. 234 с.

13. Зубрицький О.В. Правове регулювання ринку сільськогосподарських земель: досвід Нідерландів та Великобританії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2017. № 43. С. 200-204.

14. Зубрицький О.В. Правове регулювання обігу сільськогосподарських земель: досвід Німеччини та Франції. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 425-433.

15. Зубрицький О.В. Європейський досвід правового регулювання переважних прав на сільськогосподарські землі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 166-169.

16. Земельне право України: навч. посіб. / І.І. Каракаш, В.Д. Сидор, Т. Є. Харитоновна та ін.; за ред. І. І. Каракаша і Т. Є. Харитоновної. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Одеса: Юрид. літ., 2017. 588 с.
17. Карпенко Р.В., Гудова А.В. Адаптація аграрного (земельного) законодавства до норм Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2021. №3. С. 35-40.
18. Коваленко Т.О. Адаптація аграрного законодавства України до *Acquis communautaire*: сучасний стан та перспективи. Пріоритетні напрями розвитку аграрного законодавства і права в сучасних умовах: матеріали науково-практ. конф. (Харків, 20 квіт. 2018) / за ред. А.М. Статівки. Харків : Юрайт, 2018. С. 185-190.
19. Коваленко Т.О. Правові аспекти адаптації земельного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Публічне право*. 2016. №2. С. 19-26.
20. Коваленко Т. Практика Європейського суду з прав людини як джерело земельного права України. *Юридична Україна*. 2016. №11-12. С.82-88.
21. Кулинич П.Ф. Гармонізація законодавства України з законодавством ЄС у сфері земельних відносин: етапи, проблеми, перспективи. *Правова держава*. 2016. Вип. 27. С. 256-263.
22. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми: монографія / П. Ф. Кулинич. Київ: Норма права, 2021. 308 с.
23. Кузьменко Л.Г. Міжнародний досвід регулювання ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. *Наукові записки НаУКМА*. 2021. Том 6. №1. С. 84-89.
24. Мелех Л.В. Окремі питання імплементації законодавства Європейського Союзу в земельне законодавство України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2018. Випуск 2. С. 125-134.
25. Оверковська Т.К. Адаптація законодавства України у сфері охорони земель та ґрунтів до законодавства ЄС. *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р.С. Мельника, відпов. ред. к.ю.н. Л.Ю. Малюга. К.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 147-150.
26. Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 1. С. 338-343.
27. Сидор В. Апроксимація екологічного законодавства України до права ЄС: аналіз міжнародної та національної правової бази. *Історико-правовий часопис*. 2019. №1. С. 29-33.
28. Статівка А.М., Шуміло І.А. Про адаптацію аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу/ А.М. Статівка, І.А. Шуміло // Проблеми законності. Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2009. Вип. 100. С. 207-217.

29. Теоретичні та практичні проблеми земельної реформи в Україні : зб. наук. пр. за матеріалами круглого столу (м. Харків, 15 листопада 2019 року) / редкол. А. П. Гетьман, М.В. Шульга, С.В. Глібко. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 196 с.

3 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття земельної реформи.
2. Земля як об'єкт земельних правовідносин та об'єкт земельної реформи.
3. Земельна реформа як реформування відносин власності на землю.
4. Земельна реформа і реформування у галузі охорони навколишнього природного середовища.
5. Земельна реформа як складова аграрної реформи.
6. Передумови сучасної земельної реформи.
7. Завдання сучасної земельної реформи.
8. Методи правового регулювання сучасної земельної реформи.
9. Правове регулювання земельної реформи як один із інститутів земельного права.
10. Земельні реформи часів становлення і вдосконалення звичаєвого та писаного права на території України (IX-XIV ст.ст.).
11. Розвиток земельного законодавства на території України (XV-XVII ст.ст.)
12. Секуляризаційна реформа в Україні (друга половина XVIII ст.).
13. Криза кріпацького землеволодіння та селянські реформи XIX ст. (реформа Кисельова)
14. Реформа 1861 р., скасування кріпацтва.
15. Столипінська аграрна реформа 1905 року.
16. Земельна реформа після Жовтневого перевороту (1917-1918 рр).
17. Закон про землю в Українській Народній Республіці від 8 січня 1919 року.
18. Постанова ВЦВК «Про соціалістичний землеустрій та про заходи переходу до соціалістичного землеробства» від 14 лютого 1919 року та її роль в реформуванні земельних відносин.
19. Правове регулювання реформування земельних відносин в період 1920-1925 рр. (обов'язково про період НЕПу)
20. Земельний кодекс УСРР (1922 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин.
21. Правове регулювання реформування земельних відносин в період 1925-1930 рр. (після періоду НЕПу).
22. Реформування земельних правовідносин в період колективізації села (1930-1937 рр).
23. Законодавство про земельні ділянки громадян (1939-1968 рр).
24. Земельний кодекс УРСР (1970 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин.
25. Земельний кодекс УРСР (1990 р.) та його роль в реформуванні земельних відносин.
26. Суб'єкти правовідносин у сфері сучасної земельної реформи.
27. Перший етап сучасної земельної реформи (1990-1998 рр). Правове регулювання реформування земельних відносин протягом 1990-1998 рр.

28. Другий етап сучасної земельної реформи (1999-2002 рр). Правове регулювання реформування земельних відносин протягом 1999-2002 рр.

29. Третій етап сучасної земельної реформи (2002-2010 рр). Правове регулювання реформування земельних відносин протягом 2002-2010 рр.

30. Четвертий етап сучасної земельної реформи (2011 р. і по теперішній час). Правове регулювання реформування земельних відносин протягом 2011 р. і по теперішній час.

31. Поняття приватизації землі. Приватизація земель як напрямок земельної реформи.

32. Роль Декрету Кабінету Міністрів «Про приватизацію земельних ділянок» від 26 грудня 1992 року в реформуванні земельних правовідносин.

33. Передача земельних ділянок у власність (приватизація) громадянам України із земель запасу.

34. Передача земельних ділянок у власність (приватизація) громадянам України, якщо раніше такі ділянки були надані їм у користування.

35. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами.

36. Особливості приватизації присадибних земельних ділянок.

37. Поняття паювання земель. Поняття земельного паю.

38. Паювання земель як напрямок земельної реформи.

39. Роль указів Президента України від 14 листопада 1994 р. «Про невідкладні заходи прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» та від 8 серпня 1995 р. «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам та організаціям» в реформуванні земельних правовідносин.

40. Роль Указу Президента України від 3 грудня 1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» в реформуванні земельних правовідносин.

41. Роль Закону України від 5 червня 2003 р. «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних часток (паїв)» в реформуванні земельних правовідносин.

42. Земельна ділянка як об'єкт права власності.

43. Поняття ринку землі.

44. Правове регулювання договорів купівлі-продажу земельної ділянки.

45. Правове регулювання договорів дарування, міни земельної ділянки (згідно чинного законодавства).

46. Правове регулювання іпотеки (передача в заставу земельних ділянок згідно чинного законодавства).

47. Правове регулювання мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва.

48. Скасування мораторію на відчуження земель товарного сільськогосподарського виробництва.

49. Правове регулювання набуття у власність земель сільськогосподарського призначення іноземцями: чинне законодавство та перспективи.

50. Реформування права землекористування.

51. Поняття категорії землі. Види використання земель окремої категорії.
52. Категорії земель в Земельному кодексі УСРР 1922 року.
53. Категорії земель в Земельному кодексі УРСР 1970 року.
54. Категорії земель в Земельному кодексі УРСР 1991 року.
55. Категорії земель в чинному Земельному кодексі України 2001 року.
56. Введення до законодавства України правових інститутів оренди землі, фермерського господарства, права приватної власності на землю, як основоположних інститутів законодавства країн ЄС.
57. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затв. Законом України від 18.09.2004 р.: охорона довкілля та сільське господарство.
58. Адаптація законодавства України у сфері охорони земель та ґрунтів до законодавства ЄС: охорона та захист земель та ґрунтів.
59. Адаптація законодавства України у сфері охорони земель та ґрунтів до законодавства ЄС: консервація деградованих та малопродуктивних сільськогосподарських угідь.
60. Формування в Україні єдиної системи державної реєстрації прав на землю.
61. Правове регулювання ринку земель в країнах ЄС.
62. Правове регулювання ринку земель в США.

4 ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <http://rada.gov.ua/ru>
2. Офіційний сайт Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру <http://land.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України <https://mepr.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Представництво Європейського Союзу в Україні https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk
6. Європейська цифрова бібліотека (Europeana) <http://dev.europeana.eu>